

Dariusz Król¹

**20-lecie utworzenia Instytutu Archeologii
Uniwersytetu Rzeszowskiego.
Konferencja „Rubieże kultur – kultury rubieży.
Z badań nad archeologią Europy Środkowo-
-Wschodniej od młodszej epoki kamienia
do wczesnej epoki żelaza”, Rzeszów, 2–3 grudnia 2019 r.**

W dniach 2–3 grudnia 2019 r. w auli „Kuli” w budynku Kolegium Nauk Przyrodniczych Uniwersytetu Rzeszowskiego odbyła międzynarodowa konferencja naukowa z okazji 20-lecia utworzenia Instytutu Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego. Zgromadziła ona liczne grono wybitnych i zaprzyjaźnionych z Instytutem badaczy z Polski, Ukrainy, Mołdawii, Szwecji, Rumunii i Niemiec. Obecni byli również absolwenci oraz studenci archeologii, muzeologii i innych kierunków na Uniwersytecie Rzeszowskim. Wydarzenie to miało szczególnie donośny charakter, zbiegło się bowiem z nadaniem godności doktora honoris causa Profesorowi Aleksandrowi Koście, jednemu z najwybitniejszych europejskich badaczy neolitu. Uroczystość ta odbyła się 4 grudnia w Dużej Auli.

Konferencja naukowa z okazji święta 20-lecia Instytutu Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego była okazją do prezentacji najnowszych, często spektakularnych wyników badań archeologicznych przeprowadzonych w ostatnich latach na terenach Europy Centralnej i Wschodniej. Przedstawionych zostało wiele interesujących koncepcji, inspirujących liczne, stojące na wysokim poziomie naukowym dyskusje. Konferencja stworzyła również znakomitą okoliczność do wspomnień o początkach

¹ Dr Dariusz Król, Instytut Archeologii, Kolegium Nauk Humanistycznych, Uniwersytet Rzeszowski, ul. S. Moniuszki 10, 35-015 Rzeszów, e-mail: kroldrk@gmail.com, nr ORCID: 0000-0001-7696-1308.

kształtowania się idei stworzenia w Rzeszowie Instytutu Archeologii i pierwszych latach jego funkcjonowania oraz do podkreślenia stałego wzrostu poziomu naukowego i znaczenia tej jednostki na arenie krajowej i międzynarodowej.

Program obrad podzielony został według tradycyjnego układu chronologicznego. Wystąpienia rozpoczynali prelegenci zajmujący się tematyką neolitu, kontynuowali je następnie specjaliści od epoki brązu i żelaza, a kończyli badacze okresu średniowiecza. W ramach czterech dwudniowych sesji wygłoszono łącznie 30 zróżnicowanych tematycznie referatów zarówno z zakresu klasycznej archeologii źródłowej, jak i studiów interdyscyplinarnych, łączących elementy prahistorii i nauk przyrodniczych (m.in. antropologii, palinologii i geomorfologii). Znakomitą większość z nich cechował wysoki poziom intelektualny i wizualny.

Konferencję zainaugurowały przemówienia wicedyrektor Instytutu Archeologii dr Katarzyny Trybały-Zawiślak i Rektora Uniwersytetu Rzeszowskiego prof. dr. hab. Sylwestra Czopka. Dziękując za przybycie licznych gościom, wśród których oprócz specjalistów archeologów znaleźli się również przedstawiciele najwyższych władz uczelni, Pełnomocnik Rektora ds. Badań Naukowych, prof. dr hab. Marek Koziorowski oraz Prorektor ds. Kolegium Nauk Humanistycznych, prof. dr hab. Paweł Grata, podkreślili oni wagę i znaczenie święta jubileuszu 20-lecia Instytutu Archeologii, wieńczącego wyróżnieniem prof. dr hab. Aleksandra Kości, wielkiego przyjaciela rzeszowskich archeologów.

Po wygłoszeniu oficjalnych przemów i zaproszeniu uczestników konferencji do obrad oddano głos prof. dr. hab. Janowi Machnikowi, wybitnej postaci polskiej i europejskiej archeologii, jednemu z ojców założycieli Instytutu Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego. Oprócz wprowadzenia do tematyki konferencji, przedstawienia interesującego, ponadczasowego spojrzenia na problem pograniczy kulturowych dokonał on wielu interesujących retrospekcji minionego dwudziestolecia działalności Instytutu.

Wystąpienie prof. dr. hab. Jana Machnika stanowiło preludium do obrad w ramach I sesji. W części tej wysłuchano dwóch referatów poświęconych zagadnieniom wczesnoneolitycznej kultury ceramiki wstępnej rytej, autorstwa prof. dr. hab. Sławomira Kadrowa (Uniwersytet Rzeszowski) pt. *Rzeszowski mikroregion osadniczy we wczesnym neolicie* oraz prof. dr. Thomasa Saile (Uniwersytet w Ratyzbonie) i dr Macieja Dębca (Uniwersytet Rzeszowski) pt. *On the Bandkeramik to the east of the Vistula River: at the limits of the possible*. Następnie kilku prelegentów zaprezentowało wystąpienia dotyczące zróżnicowanych aspektów badań fenomenu kultury trypolskiej na terenach Rumunii, Ukrainy

i Mołdawii. Dr Constantin Preoteasa (Muzeum w Piatra-Neamț) przedstawił nowe informacje na temat wschodniokarpackich rubieży trypoliskich – *New data concerning the southern border of the Precucuteni-Cucuteni-Tripolye cultural complex in eastern Carpathians area*, a dr Taras Tkachuk (Muzeum w Haliczu) omówił *Granice lokalnych grup kultury trypolskiej na etapie B II (IV tysiąclecie p.n.e.)*. Ważny głos w dyskusji na temat północnych rubieży kultury trypolskiej zabrał mgr Dmytro Verteletskyi (Uniwersytet Rzeszowski) w referacie *Nowe dane o osadzie obronnej kultury trypolskiej (C-II) Myrohoszcza, stan. 15 na Wyżynie Wołyńskiej*. Z kolei zespół badawczy w składzie dr Ghenadie Sîrbu (Mołdawska Akademia Nauk w Kiszyniowie), prof. dr hab. Małgorzata Rybicka (Uniwersytet Rzeszowski), dr Dariusz Król (Uniwersytet Rzeszowski) i mgr Livia Sîrbu (Mołdawska Akademia Nauk w Kiszyniowie) w wystąpieniu pt. *Miejsce osady Gordinești II-Stînca goală w studiach nad eneolitem międzyrzecza prucko-dniestrzańskiego* podzielił się z uczestnikami obrad najnowszymi wynikami badań późnej kultury trypolskiej w północnej Mołdawii. Sesję I zamknął interesujący wykład dr Weroniki Skrzynieckiej (UAM), pt. *Wytwórczość włókiennicza społeczności kultury trypolskiej na przykładzie odcisków tekstylnych na wyrobach glinianych. Wstęp do problematyki*. Po wysłuchaniu wszystkich referatów przystąpiono do dyskusji.

W popołudniowej sesji II nadal prezentowano problematykę kulturowego pogranicza środkowo-wschodnio-europejskiego w okresie neolitu i wczesnej epoki brązu. Przedstawiono również wyniki ważnych badań interdyscyplinarnych. Prof. dr hab. Andrzej Pelisiak (Uniwersytet Rzeszowski) wygłosił referat *Z badań nad pograniczem biokulturowym w IV–III tysiącleciu BC. Wczoraj i dziś*. Następne dwa wystąpienia poświęcono kwestiom prahistorycznego krzemieniarstwa. Dr Marcin Szydłowski (Uniwersytet Szczeciński) omówił *Struktury narzędzi krzemienianych w kulturach neolitycznych i wczesnobrązowych. Na limesie Niżu i Pogórza*, a dr Janusz Budziszewski (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie) wygłosił referat pt. *Występowanie i eksploatacja krzemieni w dorzeczu Dniestru i Złotej Lipy. Historia i perspektywy badań*. Kolejne wystąpienia w ramach sesji II dotyczyły zagadnień z pogranicza archeologii i nauk przyrodniczych. Dr hab. Mirosław Mokohonienko, prof. UAM, w imieniu polsko-ukraińskiego zespołu przedstawił *Badania zmian środowiskowych epoki neolitu i brązu metodą analizy pyłkowej w strefie lasostepu zachodniej Ukrainy*, zaś dr hab. Iwona Hildebrandt-Radke, prof. UAM, zaprezentowała referat pt. *Gleby jako wskaźniki zmian krajobrazowych obszarów lessowych Europy Środkowej w holocenie na przykładzie badań kurhanów kultury komarowskiej*

(*Bukivna, Ukraina*). Sesję zamknęło wystąpienie dr. hab. Piotra Gębicy, prof. UR – *Globalne zdarzenia klimatyczne w holocenie – rejestracja, datowanie i znaczenie w rekonstrukcji środowiska*. Ze względu na napięty program konferencji i ograniczenia czasowe oficjalny panel dyskusyjny podsumowujący pierwszy dzień obrad został skrócony. Owocne rozmowy kontynuowano jednak z powodzeniem w kuluarach podczas spotkania towarzyskiego.

Równie interesujące i stojące na wysokim poziomie były wystąpienia drugiego dnia konferencji. Podczas sesji III zespół w składzie dr Szymon Nowaczyk (Muzeum Archeologiczne w Biskupinie), dr Agnieszka Przybył (Uniwersytet Wrocławski) i Joanna Rennwanz (IAiE PAN Poznań) wygłosił odczyt pt. *Grupa mrowińska – wielkopolski wariant kultury pucharów lejkowatych z północnych rubieży badenizacji*. Następnie prof. dr hab. Marzena Szmyt (Muzeum Archeologiczne w Poznaniu) skierowała uwagę słuchaczy na ukraińskie rubieże kultury amfor kulistych w referacie pt. *Między Karpatami a Dnieprem. Pogranicze lasostepu i stepu w pierwszej połowie III tys. p. Chr.*, natomiast zespół w składzie dr hab. Anita Szczepanek (UJ), dr Paweł Jarosz (IAiE PAN Kraków), dr hab. Piotr Włodarczak (IAiE PAN Kraków) i Maja Krzewińska (Uniwersytet Sztokholmski) przedstawił referat pt. *Spoleczności schyłkowego neolitu w Polsce południowo-wschodniej w świetle badań interdyscyplinarnych*. Do zagadnień kulturowych neolitu i epoki brązu na terenie Ukrainy powrócono w wystąpieniach dr Danuty Żurkiewicz (UAM), prof. dr. hab. Aleksandra Kośki (UAM) i dr. hab. Piotra Włodarczaka w referacie pt. *Na rubieży Podola – projekt Jampol. Osiągnięcia i perspektywy* oraz dr. Jakuba Niebieszczańskiego (UAM), dr. Jana Romaniusza (UAM), prof. dr. hab. Przemysława Makarowicza (UAM), mgr. Igora Kochkina (Podkarpacki Uniwersytet Narodowy w Ivano-Frankivsku) i dr. Vitaliya Ruda (NANU w Kijowie) w prezentacji pt. *Krajobrazy kurhanowe z neolitu i epoki brązu zachodniej Ukrainy*. Na uwagę zasługują również interesujące wyniki badań polsko-greckich, zreferowane przez prof. dr. hab. Janusza Czebreszuka (UAM) w wystąpieniu pt. *Na pograniczu cywilizacji. Północna Grecja w epoce brązu na przykładzie doliny rzeki Anthemous*.

Ostatnią, IV sesję konferencji wypełniły przede wszystkim liczne wystąpienia badaczy ukraińskich oraz polskich z ośrodka rzeszowskiego. Dotyczyły one głównie wczesnej epoki żelaza i średniowiecza. Interesujące referaty wygłosili Viktor I. Klochko (Akademia Mohylańska) – *Нові данні про Дністровський та Бузький торговельні шляху добу середньої бронзи*, Liubov Klochko (Akademia Mohylańska) – *Грецькі міфічні образи в декоративному мистецтві Правобережної Скіфії*

i Yuriy Boltryk (NANU w Kijowie) – *Маркеры сухопутных коммуникацій Скіфії (способа пошуку шляху з берегів Понту до берегів Сяну)*. Następne cztery wystąpienia związane były już z badaniami słynnego – „na miarę Biskupina”, jak odważnie zauważył prof. dr hab. Aleksander Kośko – grodziska w Chotyńcu, łączonego ze scytyjskim kręgiem kulturowym. Najpierw wysłuchano referatu mgr. Marcina Burghardta (Uniwersytet Rzeszowski) pt. *Grociki strzał typu scytyjskiego z południowo-wschodniej Polski – nowe spojrzenie*, po czym zespół badaczy Instytutu Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego w składzie prof. dr hab. Sylwester Czopek, dr Katarzyna Trybała-Zawiślak, mgr Tomasz Tokarczyk, mgr Ewelina Ocadryga-Tokarczyk, dr Joanna Adamik-Proksa, dr Wojciech Rajpold i mgr Marcin Burghardt przedstawił wyczerpujący referat na temat aktualnego stanu badań grodziska. Wątek chotyński spięty został intrygującym wystąpieniem prof. dr. hab. Sylwestra Czopka pt. *Znaczenie odkrycia aglomeracji chotyńskiej w kontekście sytuacji kulturowej na granicy Europy Wschodniej i Środkowej we wczesnej epoce żelaza*. Referat ten był w istocie znakomitą egzemplifikacją tematyki konferencji, w tym przypadku akcentującą problem kulturowego limesu pomiędzy wschodnią i zachodnią Europą we wczesnej epoce żelaza. Problem granicy społeczno-kulturowej pomiędzy „wschodem” a „zachodem”, choć w odmiennym znaczeniu, wybrzmiał również w kończącym konferencję referacie dr. hab. Marcina Wołoszyna, prof. UR, pt. *Grody Czerwieńskie – stan i perspektywy badań*. Oba spotkały się z wysokim uznaniem międzynarodowego środowiska naukowego obecnego na auli. Ożywione i twórcze dyskusje na temat tych i innych wystąpień toczyły się następnie do późnych godzin wieczornych.

Podsumowując, należy stwierdzić, że konferencja z okazji 20-lecia powstania Instytutu Archeologii okazała się wydarzeniem bardzo doniosłym dla rzeszowskiego środowiska uniwersyteckiego. Obecność tak wielu znakomych gości, wysoki poziom wystąpień i inspirujące dyskusje stanowią najlepsze potwierdzenie jakości naszego Instytutu i uznania, jakim cieszy się on w środowiskach polskiej i międzynarodowej archeologii. Wielka tylko szkoda, że w tym święcie nie mogła uczestniczyć dyrektor Instytutu Archeologii, prof. dr hab. Małgorzata Rybicka, dla której organizacja obchodów 20-lecia Instytutu zwieńczonego nadaniem godności doktora honoris causa prof. dr. hab. Aleksandrowi Koście byłaby jednym z najważniejszych celów w bieżącym roku akademickim.